

© Ліснянська І. С., 2013

УДК: 546.47+577.115+616.61-002.3

І. С. ЛІСНЯНСЬКА

**ВИВЧЕННЯ ВПЛИВУ РІВНЯ ЦИНКУ КРОВІ ХВОРИХ НА ХРОНІЧНИЙ
ПІЄЛОНЕФРИТ НА АКТИВНІСТЬ ЗАПАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У
НИРКАХ**

I.S. LISNYANSKA

***STUDY OF INFLUENCE ZINC LEVEL IN BLOOD IN PATIENTS WITH
CHRONIC PYELONEPHRITIS ON THE ACTIVITY OF INFLAMMATORY
PROCESSES IN KIDNEYS***

ДВНЗ «Івано-Франківський національний медичний університет»

Ivano-Frankivsk National Medical University

Ключові слова: *цинк, С-реактивний білок, інтерлейкін-6, фактор некрозу пухлин- α , хронічний пієлонефрит.*

Keywords: *zinc, C-reactive protein, interleukin-6, tumor necrosis factor- α , chronic pyelonephritis.*

Резюме. *Матеріали та методи:* обстежено 67 хворих на хронічний пієлонефрит. У всіх хворих визначали рівень цинку у крові та рівні прозапальних цитокінів, С-реактивного білка у сечі.

Результати. Ми виявили достовірне зниження рівня цинку у крові у хворих на хронічний пієлонефрит ($p < 0,05$). Що ж до показників прозапальних цитокінів та СРБ, то ми виявили достовірне підвищення ІЛ-6 ($p < 0,001$), ФНП- α ($p < 0,001$) та СРБ ($p < 0,05$) у сечі, що свідчить про активність запальної відповіді *in situ*. При застосуванні базової терапії рівень цинку у крові достовірно не змінювався ($p > 0,05$), а при застосуванні базової терапії в поєднанні з препаратом цинку сульфату достовірно зростав ($p < 0,05$) та практично не відрізнявся від значень групи норми. Аналізуючи зміни цитокінів і СРБ у сечі у процесі лікування, ми виявили достовірне зниження даних показників як при застосуванні базової терапії, так і при застосуванні

апробованої терапії, проте при застосуванні другої ми виявили більше зниження даних показників, в деяких випадках вони досягали значень групи норми.

Висновки. Застосування препарату цинку може стати перспективним напрямком комплексної терапії хронічного пієлонефриту, оскільки підвищує рівень даного мікроелементу у крові та зменшує активність запальної відповіді у нирках.

Summary. *Materials and methods:* examined 67 patients with chronic pyelonephritis. All patients were determined level of zinc in the blood and levels of inflammatory cytokines, C-reactive protein in the urine.

Results. We found a significant decrease in the level of zinc in the blood of patients with chronic pyelonephritis ($p < 0.05$). As for the performance of proinflammatory cytokines and CRP, we found a significant increase in IL-6 ($p < 0.001$), TNF- α ($p < 0.001$) and CRP ($p < 0.05$) in the urine, indicating that the activity of the inflammatory response in situ. In applying the basic therapy levels of zinc in the blood were not significantly changed ($p > 0.05$), and the application of basic therapy in combination with zinc sulfate significantly increased ($p < 0.05$) and almost no difference in the values of group norms. Analyzing changes in cytokines and CRP in urine during treatment, we found a significant decrease in these indicators as the application of basic care and the application tested therapy, but the application of the second we found a greater decrease in these indicators, in some cases reaching values of group norms.

Conclusions. The preparation of zinc may be a promising direction of the treatment of chronic pyelonephritis, since increases this microelement in the blood and reduces the activity of inflammatory response in the kidney.

ВСТУП. Останніми роками відбувається стрімкий розвиток нового розділу медичної науки - мікроелементології, яка може суттєво вплинути на розуміння причин і наслідків захворювань, а також змінити підходи до їх лікування [2, 4]. Недостатність мікроелементів небезпечна, оскільки тривало немає клінічних проявів. Разом з тим, існує необхідність розпізнати клінічні еквіваленти того чи іншого дефіцитного стану [5]. Серед патогенетичних

механізмів при патології нирок, у тому числі і хронічних пієлонефритів (ХПН), певну роль відводять порушенням мікроелементного гомеостазу, зокрема дефіциту цинку, що спричиняє посилення запального процесу [3, 8]. Саме цинк приймає активну участь в окисно-відновних процесах, входить до складу металоферментів, які є активаторами ферментів і їх інгібіторами, впливає на розвиток запалення і регуляцію внутрішньоклітинних функцій. Цинк також є необхідним для синтезу медіаторів запалення, наприклад С-реактивного білка. Причиною цинк-дефіциту за наявності мікробно-запального захворювання у нирках вважають його підвищені витрати на імунні реакції та продукцію медіаторів запалення [7, 9]. Від забезпеченості організму цинком залежить становлення імунітету, при його дефіциті має місце атрофія тимус-лімфатичної системи. Існують дані, що дефіцит цинку сприяє зменшенню популяції природніх кіллерів, знижує здатність нейтрофілів до внутріклітинного знищення мікроорганізмів, що в свою чергу збільшує імунну відповідь *in situ*, призводить до активації цитокінів та, можливо, як наслідок, неспецифічного маркеру запалення – С-реактивного білка (СРБ) [4, 6, 8].

МЕТА РОБОТИ. Вивчити рівень цинку у хворих на хронічний пієлонефрит, його вплив на активність запального процесу у нирках та обґрунтувати доцільність застосування цинквмісних препаратів.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ. Дослідження проведені на клінічній базі Івано-Франківського національного медичного університету у нефрологічному відділенні обласної клінічної лікарні. Обстежено 67 хворих на ХПН в стадії загострення: 48 жінок та 19 чоловіків у віці від 27 до 56 років. Тривалість анамнезу ХПН у хворих склала від 4 до 20 років. Критерієм включення в наше дослідження була наявність у хворих хронічної хвороби нирок I і II стадії. Верифікацію діагнозу здійснювали на підставі клінічних даних, клініко-лабораторного та інструментального дослідження згідно «Протоколу надання медичної допомоги хворим на пієлонефрит». Функціональний стан нирок оцінювали за показниками швидкості клубочкової фільтрації (ШКФ) за формулою Cockcroft-Gault (мл/хв/1,73 м²).

Визначення цинку в крові здійснювали методом атомно-абсорбційної спектrophотометрії на апараті С-115 ПК.

Для визначення СРБ використовували метод латекс-аглотинації, який виконували за допомогою діагностичного набору («Согмау», Польща). Постановку тесту при дослідженні сироватки крові здійснювали згідно інструкції. Для дослідження сечі збирали ранкову порцію, центрифугували (1500 об/хв.) протягом 10 хвилин і використовували для визначення СРБ 1-2 мл супернатанта. У плазмі/сироватці крові здорових осіб СРБ присутній у слідових кількостях, в середньому - 1 мг/л. Значення СРБ від 6 до 10 мг/л розцінювали як показники в «доклінічному» діапазоні, СРБ > 10 мг/л - в «клінічному», «гострозапальному» діапазоні [1].

Рівень прозапальних цитокінів (ІЛ-6, ФНП- α) визначали у сечі хворих на хронічний пієлонефрит за допомогою наборів реактивів для імуноферментного аналізу «Вектор-Бест» (Росія).

Для об'єктивного судження про ступінь вірогідності результатів дослідження був застосований варіаційно-статистичний метод аналізу отриманих результатів із використанням пакету статистичних програм "Microsoft Excel". При проведенні статистичної обробки обчислювали середню арифметичну величину (M), середнє квадратичне відхилення (σ), середню похибку (τ), вірогідність різниць результатів дослідження (p). Для з'ясування кореляційного взаємозв'язку між окремими показниками визначали коефіцієнт рангової кореляції (r).

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ.

Аналізуючи отримані нами дані, ми виявили достовірне зниження рівня цинку у крові у хворих на хронічний пієлонефрит ($p < 0,05$). Що ж до показників прозапальних цитокінів та СРБ, то ми виявили достовірне підвищення ІЛ-6 ($p < 0,001$), ФНП- α ($p < 0,001$) та СРБ ($p < 0,05$) у сечі у порівнянні з групою норми, що свідчить про активність запальної відповіді *in situ* (табл. 1).

Таблиця 1

Рівні цинку, ІЛ-6, ФНП- α у крові та СРБ у сечі хворих на хронічний пієлонефрит

Показники	Здорові (n=25)	Хворі на ХПН (n=67)
Цинк у крові, мкг%	0,728±0,012	0,537±0,045 p<0,05
СРБ у сечі, мг/л	6,10±0,77	64,37±3,75 p<0,05
ІЛ-6 у сечі, пг/мл	0,012±0,0006	12,53±1,45 p<0,001
ФНП-α у сечі, пг/мл	0,033±0,0012	11,42±1,64 p<0,001

Примітка: p - достовірність різниці показників хворих на хронічний пієлонефрит у порівнянні з групою контролю.

Аналізуючи отримані результати, виявлено що між вмістом цинку в крові та цитокінами і СРБ у сечі встановлена достовірна залежність. Існував середньої сили обернений кореляційний зв'язок між рівнем цинку у крові та ІЛ-6 ($r=-0,56$, $p<0,01$) (рис. 1), ФНП-α ($r=-0,62$, $p<0,01$) (рис. 2) та СРБ ($r=-0,46$, $p<0,05$) у сечі (рис. 3).

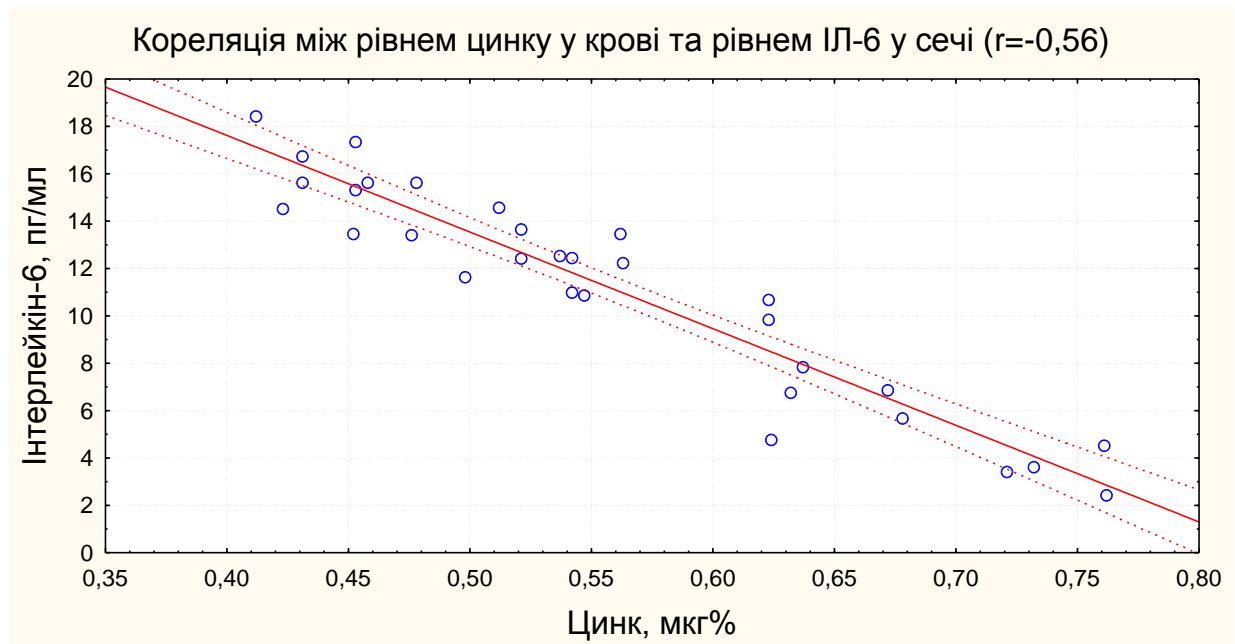

Рис.1. Кореляція між рівнем цинку у крові і рівнем ІЛ-6 у сечі.

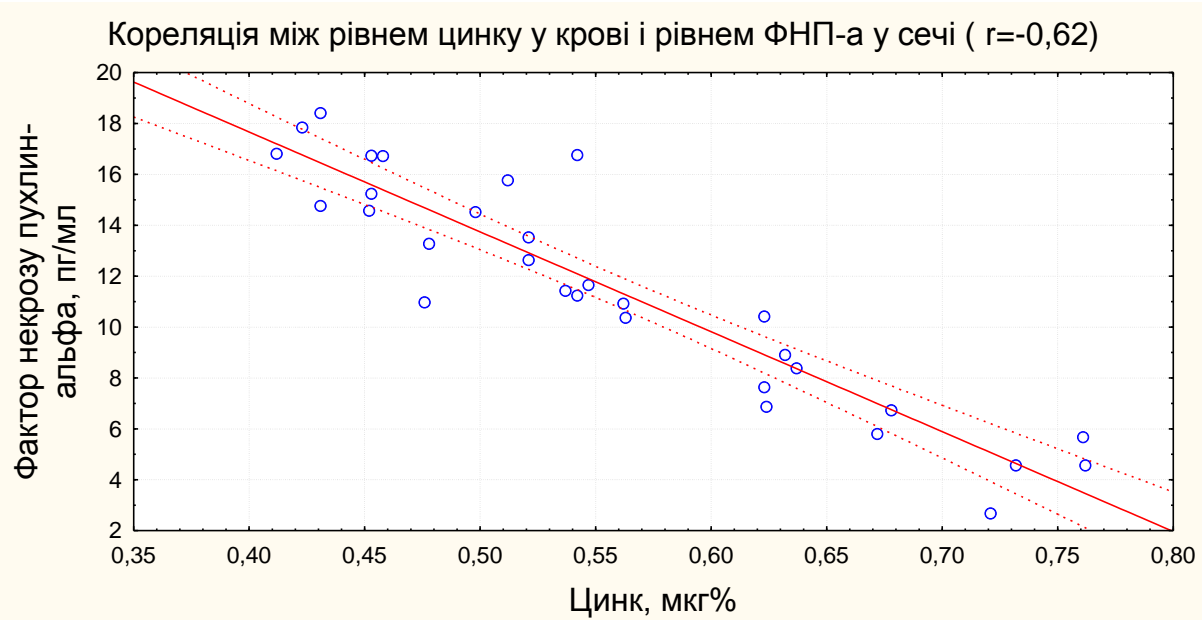

Рис. 2. Кореляція між рівнем цинку у крові і рівнем ФНП-а у сечі.

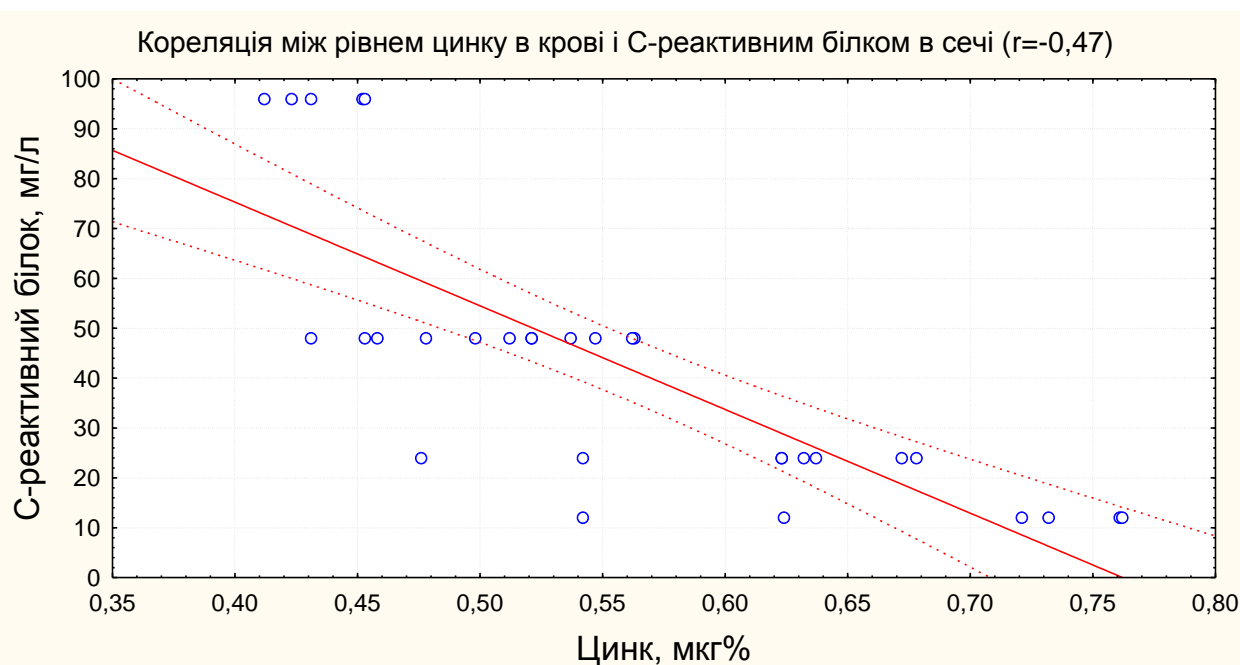

Рис. 3. Кореляція між рівнем цинку у крові та рівнем СРБ у сечі.

У багатьох сучасних дослідженнях доведено, що прозапальні цитокіни, зокрема ФНП-а, є важливими медіаторами у прогресуванні ХХН, оскільки їх концентрація у хворих на пієлонефрит є істотно підвищеною та збільшується за умов зниження функціонального стану нирок [3]. В зв'язку з тим, що рівень ФНП-а зростає з поглиблення дефіциту цинку, можна припустити, що гіпоцинкемія є потенційним фактором ризику прогресування ХХН у хворих на пієлонефрит.

Також відомо, що цинк здатен інгібувати ядерний фактор каппа Б (NF-κB), який вважається універсальним фактором транскрипції і контролює експресію генів імунної відповіді і апоптозу. Внаслідок дефіциту цинку виникає порушення регуляції NF-κB, що викликає посилення запалення, а також розвиток бактеріальних та вірусних інфекції [6, 9]. Це пояснює виявлений нами обернений достовірний зв'язок між дефіцитом цинку та маркерами активності запалення.

З метою корекції виявлених нами порушень хворі були поділені наступним чином: I група у кількості 25 чоловік отримувала базову терапію згідно наказу МОЗ України №593 від 02.12.2004 “Про затвердження клінічних протоколів надання медичної допомоги за спеціальністю “Нефрологія”. II група у кількості 42 чоловік отримувала апробовану терапію, яка включала базову терапію з додаванням препарату сульфату цинку в дозі 124 мг по 1 таблетці 2 рази на день протягом 3-4 тижнів.

Таблиця 2

Динаміка рівня цинку у крові та рівнів ІЛ-6, ФНП-α та СРБ у сечі у хворих на хронічний пієлонефрит під впливом комплексної терапії з включенням цинку сульфату

Показники	До лікування (n=67)	I група (n=25)	II група (n=42)
Цинк у крові, мкг%	0,537±0,045	0,597±0,067 p>0,05	0,729±0,018 p<0,05 p ₁ <0,05
СРБ у сечі, мг/л	64,37±3,75	21,27±2,43 p<0,05	6,34±1,64 p<0,05 p ₁ <0,05
ІЛ-6 у сечі, пг/мл	12,53±1,45	2,27±0,62 p<0,05	0,035±0,0012 p<0,001 p ₁ <0,05
ФНП-α у сечі, пг/мл	11,42±1,64	3,53±1,27 p<0,05	0,047± 0,0023 p<0,001 p ₁ <0,05

Примітка: p – достовірність різниці показників після лікування в порівнянні з показниками до лікування;

p₁ – достовірність різниці показників II групи в порівнянні з I групою.

Як свідчать наведені у табл. 2 дані, при застосуванні базової терапії рівень цинку у крові достовірно не змінювався (p>0,05), а при застосуванні

апробованої терапії достовірно зростав ($p < 0,05$) та практично не відрізнявся від значень групи норми. Аналізуючи зміни цитокінів і СРБ у сечі у процесі лікування, ми виявили достовірне зниження даних показників як при застосуванні базової терапії, так і при застосуванні апробованої терапії, проте при застосуванні другої ми виявили більше зниження даних показників, в деяких випадках вони досягали значень групи норми.

Таким чином, узагальнюючи дані літератури і результати наших досліджень, можна зробити припущення про те, що однією з провідних причин розвитку дефіциту цинку у даної категорії хворих є посилення його використання в умовах запального процесу. Крім того, значна роль належить підвищенню використання цинку в процесах репарації і регенерації. В свою чергу, внаслідок розвитку недостатності цинку в даних хворих може бути посилення запального процесу у нирках і формування так званого «порочного кола».

Таким чином, дефіцит цинку може обумовлювати пошкодження клітин і внутріклітинних структур, в тому числі і в нирках і підтримувати в них запальні і дистрофічні зміни.

ВИСНОВКИ:

1. При хронічному пієлонефриті спостерігається зниження рівня цинку у крові та значне підвищення рівнів прозапальних цитокінів та С-реактивного білка у сечі.
2. Виявлено середньої сили обернений кореляційний зв'язок між рівнем цинку у крові та ІЛ-6 ($r = -0,56$, $p < 0,01$), ФНП- α ($r = -0,62$, $p < 0,01$) та СРБ ($r = -0,47$, $p < 0,05$) у сечі, що підтверджує думку про підвищення активності запалення *in situ* з поглибленням дефіциту цинку.
3. Застосування препарату цинку може стати перспективним напрямком комплексної терапії хронічного пієлонефриту, оскільки підвищує рівень даного мікроелементу у крові та зменшує активність запальної відповіді у нирках.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Деклараційний пат. Україна (11) 38542 (51) У01 №33/487. Спосіб експрес-діагностики активності і прогнозування перебігу хвороби нирок / Н. М. Коваль, Н. М. Середюк, Е. М. Бардяк, О. В. Мазур. Заявл. 28.07.2008. Опубл. 12.01.2009. Бюл. №1, 2009 р.
2. Лаврова А. Е. Биологическая роль цинка в норме и при заболеваниях / А. Е. Лаврова // Рос. педиатрический журнал. - 2005. - №3. - С.42-47.
3. Пекарева Н. А. Патогенетическое значение динамики цитокинов при хроническом обструктивном пиелонефрите у детей / Н. А. Пекарева, А. В. Чупрова, С. А. Лоскутова и др. // Педиатрия. - 2008. – Том 87, №3. - с.23-24.
4. Сафина А. И. Использование цинкита в комплексном лечении больных хроническим пиелонефритом / А. И. Сафина // Педиатрия. - 2005. - №5. - С.62-67.
5. Стоєва Т. В. Аналіз ефективності проти рецидивного лікування піелонефритів у дітей із урахуванням особливостей мікроелементного гомеостазу / Т. В. Стоєва, М. В. Федін, Т. І. Рижикова // Буковинський медичний вісник. - 2011. - Т.15, №2. - С.78-80.
6. Топчій І. І. Порушення секреції прозапальних цитокінів у хворих на хронічний гломерулонефрит та хронічний піелонефрит / І. І. Топчій, В. Ю. Гальчінська, П. С. Семенових // Укр. журнал нефрології та діалізу. - 2009. - №3(23). - с. 3-5.
7. Bao B. Zinc decreases C-reactive protein, lipid peroxidation, and inflammatory cytokines in elderly subjects: a potential implication of zinc as an atheroprotective agent / B. Bao, Amanda S. Prosd // The american journal of clinical nutrition. - 2008. - №21. - P. 1632-1637.
8. Craig G. M. An inverse relationship between serum zinc and C-reactive protein levels in acutely ill elderly hospital patients / G. M. Craig, S. J. Evans, B. J. Brayshaw // Postgrad Med J. - 2003. - №66. - P.1025-1028.

9. Jacquillet G. Zinc protects renal function during cadmium intoxication in the rat / G. Jacquillet, O. Barbier, M. Cougnon // Am. J. Physiol. Renal. - 2008. - V.290, №1. - P.127-137.

Ліснянська Ірина Степанівна

тел. (0342) 528-171

Надійшла до редакції 04.02.2013

Прийнята до друку 04.04.2013